

**Максичка А.Ю.**

аспірант,

*Сумський національний аграрний університет*

**Maksychka Artur**

Postgraduate Student

*Sumy National Agrarian University*

## **ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ**

### **INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SMALL ENTERPRISES IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE**

У статті досліджується інноваційний розвиток малих підприємств в аграрному секторі України в сучасних умовах. На основі SWOT-аналізу виявлено ключові сильні сторони та слабкі місця (обмежений доступ до фінансування, інформаційний дефіцит, брак кваліфікованих кадрів) малих аграрних підприємств. Проведений PEST-аналіз визначив вплив військової агресії, євроінтеграційних процесів, економічних, соціальних та технологічних факторів на інноваційну діяльність. Розкрито фінансові механізми підтримки інноваційного розвитку, включаючи державні програми, банківське кредитування, міжнародну допомогу та альтернативні інструменти. Обґрунтовано, що в сучасних умовах інноваційний розвиток трансформується з конкурентної переваги в необхідну умову виживання малих аграрних підприємств, що вимагає комплексного підходу до державної підтримки та стимулювання інтеграції до інноваційних екосистем.

**Ключові слова:** малі підприємства, аграрний сектор, інноваційний розвиток, SWOT-аналіз, PEST-аналіз, військова агресія, євроінтеграція, фінансові механізми, інноваційні екосистеми.

The article is devoted to the study of innovative development of small enterprises in the agricultural sector of Ukraine in the context of modern macroeconomic transformations and challenges caused by military aggression. The relevance of the topic is due to the need to increase the competitiveness of the domestic agro-industrial complex, in particular its small forms of management, through the introduction of innovative technologies and business models in the context of limited resources and high turbulence of the external environment. The purpose of the study is to identify the potential of small agricultural enterprises in the context of innovative development of the industry, to determine the key factors of the internal and external environment that affect the intensity of innovation processes, and to formulate recommendations for improving the mechanisms for stimulating the innovation activity of small businesses in the agricultural sector. The methodological tools of the study are based on a systematic approach and include the integrated use of SWOT analysis to diagnose the internal characteristics of the innovation potential of small enterprises and PEST analysis to assess the impact of macro-environmental factors. In the course of the study, the methods of comparative analysis, synthesis, generalization and structural and functional modeling were applied. The results of the study demonstrate that small agricultural enterprises have significant innovation potential due to their high adaptability, organizational flexibility and ability to quickly implement innovative solutions with lower financial risks. The practical value of the study lies in the formation of a comprehensive vision of the mechanisms for intensifying innovation processes in small agricultural business, which can be used in the development of state support programs, territorial community development strategies and business plans of agricultural enterprises. The approaches to the integration of small enterprises into innovation ecosystems and diversification of sources of innovation financing proposed in the article are of direct practical importance for increasing the competitiveness of small businesses in the agricultural sector of Ukraine in the context of deepening European integration processes and post-war economic recovery.

**Keywords:** small enterprises, agricultural sector, innovative development, SWOT analysis, PEST analysis, military aggression, European integration, financial mechanisms, innovative ecosystems.

**Постановка проблеми.** Питання інноваційного розвитку малих підприємств в аграрному секторі України набуває особливої актуальності в умовах сучасних економічних викликів, євроінтеграційних процесів та необхідності підвищення конкурентоспроможності вітчизняного агропромислового комплексу. Малі аграрні підприємства, які характеризуються високою

адаптивністю та гнучкістю, мають значний потенціал для впровадження інноваційних рішень, що може стати ключовим фактором трансформації аграрного сектору України у напрямку сталого розвитку. Водночас, ці суб'єкти господарювання стикаються з низкою системних проблем, які обмежують їхні можливості для інноваційної діяльності, зокрема: обмежений доступ

до фінансових ресурсів, інформаційний дефіцит, недостатня кваліфікація персоналу та слабка інтеграція до інноваційних екосистем. Особливої гостроти ці проблеми набувають в умовах військової агресії, яка призвела до руйнування інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів та відтоку кваліфікованих кадрів.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Аналіз досліджень і публікацій щодо інноваційного розвитку малих підприємств в аграрному секторі України представлений у працях таких вчених, як: Беялов Т.Е., Люманов А.С., Коваль К.П., Стеченко О.Ф., Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Мірошник Р.О., Прокоп'єва У.О., Неміш Д.В., Гуменюк М.М., Баланюк І.Ф., Шеленко Д.І., Нечипорук О.В., Нікітішин А. та ін.

Дослідження цих авторів охоплюють різні аспекти інноваційного розвитку малих підприємств в аграрному секторі України. Беялов Т.Е. та Люманов А.С. аналізують інноваційний розвиток малого бізнесу в Україні та механізми його державного регулювання [1]. Коваль К.П. та Стеченко О.Ф. зосереджують увагу на інноваційно орієнтованому розвитку бізнес-процесів на малих підприємствах, що є важливим аспектом підвищення їх конкурентоспроможності [2]. Лупенко Ю.О., Малік М.Й. та Шпикуляк О.Г. розглядають теоретико-методологічні засади розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні, що є одним з інструментів інноваційного розвитку малих сільськогосподарських підприємств [3]. Мірошник Р.О. та Прокоп'єва У.О. досліджують проблеми та перспективи розвитку малого і середнього бізнесу в Україні, включаючи аграрний сектор [4]. Неміш Д.В., Гуменюк М.М., Баланюк І.Ф. та Шеленко Д.І. аналізують перспективи розвитку малих аграрних підприємств регіону у контексті формування ринку землі [5]. Нечипорук О.В. розглядає проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни, що має безпосередній вплив на інноваційний розвиток малих підприємств в аграрному секторі [6]. Русанюк В.В. досліджує сутність і цілі державної підтримки малого та середнього підприємництва в аграрному секторі [10]. Сидорук І.С. аналізує стан та проблеми розвитку малого підприємництва в Україні, включаючи аграрний сектор [11].

**Формулювання завдання дослідження.** Метою дослідження є аналіз потенціалу малих підприємств в інноваційному розвитку аграрного сектору України, визначення ключових факторів зовнішнього середовища, що впливають на їхню інноваційну активність, та формування рекомендацій щодо механізмів підтримки інноваційних процесів у цьому сегменті економіки. Дослідження базується на комплексному використанні методів SWOT-аналізу та PEST-аналізу, що дозволяє всебічно оцінити внутрішні та зовнішні чинники інноваційного розвитку малих аграрних підприємств України в сучасних умовах.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Потенціал малих підприємств в інноваційному розвитку аграрного сектору України є значним і багатоаспектним. Малі аграрні підприємства демонструють високу адаптивність до змінних ринкових умов та здатність оперативно впроваджувати інноваційні рішення завдяки меншій бюрократизації та гнучкішій організаційній структурі. Їхня перевага полягає у можливості швидкого тестування нових технологій та практик на

невеликих площах з меншими фінансовими ризиками порівняно з великими агрохолдингами [2, с. 69].

Важливим аспектом є також тісний зв'язок з локальними громадами та краще розуміння регіональних особливостей, що дозволяє впроваджувати інновації, адаптовані до конкретних агрокліматичних зон та потреб місцевих споживачів. Малі підприємства часто стають першопроходцями у впровадженні нішевих культур, органічного землеробства, агроекологічних практик та унікальних методів переробки сільськогосподарської продукції, що сприяє диверсифікації аграрного сектору. Вони також виступають ключовими гравцями у формуванні коротких ланцюгів постачання та розвитку локальних продовольчих систем, що підвищує стійкість аграрного сектору. Крім того, завдяки використанню цифрових технологій та платформних рішень малі підприємства отримують доступ до інноваційних бізнес-моделей, які раніше були доступні лише великому бізнесу. За умов належної державної підтримки, доступу до фінансування та інтеграції до інноваційних екосистем, малі підприємства можуть стати потужним драйвером трансформації аграрного сектору України у напрямку сталого, ефективного та конкурентоспроможного на глобальних ринках господарства [2, с. 71; 10, с. 104].

Фінансові механізми підтримки інноваційного розвитку малих аграрних підприємств включають комплексну систему інструментів, спрямованих на забезпечення доступу до капіталу на різних етапах інноваційного процесу.

Державне фінансування відіграє ключову роль через програми компенсації відсоткових ставок за кредитами, надання цільових грантів, податкових пільг та спеціальних режимів оподаткування для суб'єктів, що впроваджують інновації. Вагомим елементом є програми часткового відшкодування вартості придбаного інноваційного обладнання та технологій, що суттєво знижує фінансове навантаження на малі підприємства. Банківське кредитування, адаптоване до особливостей аграрного сектору, передбачає врахування сезонності виробництва, пільгові періоди погашення та прив'язку виплат до врожайності. Поступово розвиваються альтернативні фінансові інструменти – аграрні розписки, лізинг сільськогосподарської техніки та обладнання, факторинг, що дозволяють диверсифікувати джерела капіталу.

Міжнародна фінансова підтримка надходить через проекти технічної допомоги, грантові програми міжнародних організацій та спеціалізовані кредитні лінії від міжнародних фінансових інституцій. Особливої актуальності набуває сталий фінансовий інструментарій – «зелені облігації», кліматичне фінансування та ESG-інвестиції, що спрямовані на підтримку екологічно-орієнтованих інновацій. Важливим компонентом є також формування інтегрованих фінансових екосистем через створення спеціалізованих аграрних фінансових установ, фондів підтримки інновацій в АПК та розвиток механізмів державно-приватного партнерства, що дозволяє об'єднати ресурси різних стейкхолдерів для системної підтримки інноваційних процесів у малому аграрному бізнесі [8, с. 77].

SWOT-аналіз інноваційного розвитку малих підприємств в аграрному секторі України демонструє багатогранну картину внутрішніх та зовнішніх чинників, що визначають потенціал інноваційної трансформації цього сегменту економіки (табл. 1).

## SWOT-аналіз інноваційного розвитку малих підприємств в аграрному секторі України

| Сильні сторони (Strengths)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Слабкі сторони (Weaknesses)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>Висока адаптивність до змінних ринкових умов</li> <li>Гнучкість в управлінні та організаційній структурі</li> <li>Здатність швидкого впровадження та тестування інновацій з меншими фінансовими ризиками</li> <li>Тісний зв'язок з локальними громадами та краще розуміння регіональних особливостей</li> <li>Першість у впровадженні нішевих культур, органічного землеробства та агроекологічних практик</li> <li>Ключова роль у формуванні коротких ланцюгів постачання та розвитку локальних продовольчих систем</li> <li>Можливість використання цифрових технологій та платформних рішень для доступу до інноваційних бізнес-моделей</li> </ul>                                                                                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>Обмежений доступ до фінансових ресурсів для впровадження інноваційних технологій</li> <li>Інформаційний дефіцит та низька обізнаність щодо сучасних інноваційних рішень</li> <li>Брак кваліфікованих спеціалістів для впровадження та управління інноваційними технологіями</li> <li>Низький рівень кооперації між малими підприємствами</li> <li>Обмежений доступ до науково-дослідних установ</li> <li>Недостатня інтеграція до інноваційних екосистем</li> <li>Відсутність ефективної системи трансферу технологій та консультативної підтримки</li> </ul>                                                   |
| Можливості (Opportunities)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Загрози (Threats)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>Розвиток державних програм фінансової підтримки (компенсація відсоткових ставок, цільові гранти, податкові пільги)</li> <li>Впровадження альтернативних фінансових інструментів (аграрні розписки, лізинг, факторинг)</li> <li>Залучення приватних інвестицій через венчурне фінансування, акселератори</li> <li>Використання міжнародної фінансової підтримки (проекти технічної допомоги, грантові програми)</li> <li>Розвиток «зеленого» фінансування та ESG-інвестицій для екологічно-орієнтованих інновацій</li> <li>Діджиталізація та використання ІТ-рішень для підвищення ефективності</li> <li>Формування спеціалізованих аграрних фінансових установ та фондів підтримки інновацій</li> <li>Розвиток механізмів державно-приватного партнерства</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Нестабільність нормативно-правової бази та бюрократичні перепони</li> <li>Відсутність дієвих механізмів захисту прав інтелектуальної власності</li> <li>Недостатній розвиток інфраструктури (логістика, зрошувальні системи, енергетичне забезпечення)</li> <li>Слабкий розвиток цифрової інфраструктури у сільській місцевості</li> <li>Високі відсоткові ставки за кредитами</li> <li>Міграція сільського населення, релокація підприємств у зв'язку з військовими діями</li> <li>Обмежена конкурентоспроможність порівняно з великими агрохолдингами</li> <li>Кліматичні зміни та природні ризики</li> </ul> |

Джерело: складено авторами на основі [3; 6; 9–10]

Малі аграрні підприємства володіють суттєвими стратегічними перевагами, серед яких ключовими є гнучкість, адаптивність та здатність оперативно впроваджувати інноваційні рішення з меншими фінансовими ризиками порівняно з великими агрохолдингами. Їх тісний зв'язок з локальними громадами та розуміння регіональних особливостей створюють сприятливі умови для розвитку нішевих напрямків аграрного виробництва та впровадження агроекологічних практик.

Водночас, системні обмеження, насамперед фінансового, інформаційного та кадрового характеру, суттєво гальмують інноваційні процеси та формують замкнене коло проблем: брак ресурсів обмежує доступ до інновацій, що в свою чергу зменшує конкурентоспроможність та погіршує доступ до фінансування. Зовнішнє середовище створює як значні можливості, так і серйозні виклики – розширення фінансових інструментів, розвиток альтернативних джерел фінансування, зокрема «зеленого» інвестування та венчурного капіталу, формують перспективи для якісного прориву в інноваційному розвитку. Однак інституційна та інфраструктурна недосконалість, нестабільність законодавства, недостатній захист інтелектуальної власності та слабкий розвиток логістичної й цифрової інфраструктури становлять суттєві перешкоди [2, с. 71].

Для максимального використання інноваційного потенціалу малих аграрних підприємств необхідний комплексний стратегічний підхід, що поєднуватиме

розвиток кооперації між суб'єктами малого аграрного бізнесу, формування інтегрованих інноваційних екосистем у сільській місцевості, удосконалення механізмів державної підтримки, розширення доступу до диверсифікованих джерел фінансування та системні інвестиції в людський капітал і трансфер аграрних знань і технологій [1, с. 20].

Результати проведеного PEST-аналізу демонструють складне й неоднозначне зовнішнє середовище, в якому функціонують малі підприємства аграрного сектору України, що прагнуть до інноваційного розвитку (табл. 2).

Військова агресія росії створила безпрецедентні виклики через руйнування фізичної інфраструктури, обмеження доступу до земельних ресурсів, порушення логістичних ланцюгів та відтік кваліфікованих кадрів, що змусило малий агробізнес переорієнтувати значну частину ресурсів з інноваційного розвитку на виживання та відновлення базової інфраструктури [1, с. 21; 8, с. 138].

Водночас євроінтеграційні процеси, що прискорилися в умовах війни, відкривають нові можливості через гармонізацію законодавства з нормами ЄС, доступ до європейських програм підтримки інновацій та розширення експортних можливостей, хоча й вимагають відповідності продукції високим стандартам якості та безпеки. Економічні фактори створюють суттєві обмеження через високу інфляцію, валютні ризики, зростання вартості енергоносіїв та критич-

Таблиця 2

**PEST-аналіз впливу зовнішнього середовища  
на інноваційний розвиток малих підприємств в аграрному секторі України**

| Фактор                   | Компонент                     | Вплив на макросередовище                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|--------------------------|-------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Політичні фактори (P)    | Військова агресія росії       | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Руйнування сільськогосподарської інфраструктури в окупованих та прифронтових регіонах</li> <li>• Мінування сільськогосподарських угідь</li> <li>• Порушення ланцюгів постачання та ускладнення логістики</li> <li>• Вимушена міграція кваліфікованих кадрів</li> <li>• Перерозподіл державних ресурсів на оборонні потреби</li> <li>• Зростання ризиків інвестування через безпекові виклики</li> </ul> |
|                          | Євроінтеграція                | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Гармонізація законодавства з нормами ЄС</li> <li>• Доступ до програм підтримки інновацій в рамках європейських ініціатив</li> <li>• Нові можливості виходу на європейські ринки</li> <li>• Вимоги щодо дотримання стандартів якості та безпеки продукції ЄС</li> </ul>                                                                                                                                  |
|                          | Державна політика             | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Децентралізація та розвиток територіальних громад</li> <li>• Програми державної підтримки малого агробізнесу</li> <li>• Земельна реформа та формування ринку землі</li> <li>• Стабільність законодавства щодо захисту інтелектуальної власності</li> <li>• Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері</li> </ul>                                                                                |
| Економічні фактори (E)   | Макроекономічні показники     | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Висока інфляція та валютні ризики</li> <li>• Обмежені бюджетні можливості держави</li> <li>• Зростання вартості енергоносіїв</li> <li>• Скорочення інвестиційних ресурсів через військовий стан</li> </ul>                                                                                                                                                                                              |
|                          | Фінансовий сектор             | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Висока вартість кредитів</li> <li>• Розвиток спеціалізованих фінансових інструментів для аграрного сектору</li> <li>• Збільшення міжнародної донорської допомоги для відновлення</li> <li>• Зростання ролі грантового фінансування інновацій</li> </ul>                                                                                                                                                 |
|                          | Зовнішньоекономічні відносини | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Зміна експортних ланцюгів через часткове/повне блокування морських портів</li> <li>• Нові торговельні режими з країнами ЄС та іншими партнерами</li> <li>• Коливання світових цін на аграрну продукцію</li> <li>• Логістичні обмеження для експорту в умовах війни</li> </ul>                                                                                                                           |
| Соціальні фактори (S)    | Демографічні тенденції        | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Міграція сільського населення за кордон</li> <li>• Внутрішня міграція через військові дії</li> <li>• Скорочення трудових ресурсів у сільській місцевості</li> <li>• Зміна вікової структури сільського населення</li> </ul>                                                                                                                                                                             |
|                          | Освіта та кадровий потенціал  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Недостатній рівень цифрової грамотності в сільській місцевості</li> <li>• Розвиток дистанційної освіти та онлайн-навчання</li> <li>• Відтік кваліфікованих кадрів з аграрного сектору</li> <li>• Зростання попиту на нові компетенції у сфері агроінновацій</li> </ul>                                                                                                                                  |
|                          | Споживчі тенденції            | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Підвищення вимог до якості та безпеки харчових продуктів</li> <li>• Зміна структури споживання через зниження купівельної спроможності</li> <li>• Розвиток культури підтримки локальних виробників</li> </ul>                                                                                                                                                                                           |
| Технологічні фактори (T) | Цифровізація                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Розвиток електронних платформ та маркетплейсів для агробізнесу</li> <li>• Впровадження інтернету речей та точного землеробства</li> <li>• Розширення доступу до мобільного інтернету в сільській місцевості</li> <li>• Розвиток дистанційного моніторингу агровиробництва</li> </ul>                                                                                                                    |
|                          | Інноваційна інфраструктура    | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Формування агротехнологічних хабів та акселераторів</li> <li>• Розвиток наукових парків та інноваційних кластерів</li> <li>• Трансфер технологій з університетів до малого бізнесу</li> <li>• Доступність технологічних рішень для малих підприємств</li> </ul>                                                                                                                                         |
|                          | Агроінновації                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Поширення кліматично розумних технологій</li> <li>• Розвиток біотехнологій та селекції адаптованих до кліматичних змін культур</li> <li>• Технології енергоефективності та відновлюваної енергетики</li> <li>• Інновації в сфері зберігання та переробки сільськогосподарської продукції</li> </ul>                                                                                                     |

Джерело: складено авторами на основі [1; 4, с. 67–68; 5, с. 82–83; 7–11]

ний дефіцит фінансових ресурсів, однак паралельно розвиваються альтернативні джерела фінансування інновацій – міжнародна донорська допомога, грантові програми та спеціалізовані фінансові інструменти для аграрного сектору. У соціальній сфері спостерігаються тривожні тенденції щодо міграції сільського населення

та відтоку кваліфікованих кадрів, проте зростає попит на органічну та екологічно чисту продукцію, формується культура підтримки локальних виробників, розвивається дистанційна освіта, яка частково компенсує кадрові втрати через підвищення кваліфікації наявного персоналу [6; 8].



Особливо динамічно розвивається технологічне середовище – прискорена цифровізація агробізнесу, формування агротехнологічних хабів, поширення кліматично розумних технологій та інновацій у сфері енергоефективності стають відповіддю на виклики війни, дозволяючи оптимізувати використання обмежених ресурсів.

Комплексний аналіз зовнішнього середовища свідчить, що в умовах масштабних форс-мажорних обставин, спричинених військовою агресією, інноваційний розвиток малих аграрних підприємств України трансформується з конкурентної переваги у необхідну умову виживання та адаптації. Малим підприємствам необхідно фокусуватися на інноваціях, що забезпечують автономність енергопостачання, оптимізацію використання ресурсів, диверсифікацію виробництва та впровадження цифрових рішень для дистанційного управління процесами, максимально використовуючи нові можливості міжнародної підтримки та інтеграції до європейського економічного та інноваційного простору.

**Висновки.** Малі аграрні підприємства демонструють значний потенціал для інноваційної трансформації завдяки своїй гнучкості, адаптивності та здатності оперативно впроваджувати нові технологічні рішення з меншими фінансовими ризиками порівняно з великими агрохолдингами. Їхня тісна інтеграція з локальними громадами та глибоке розуміння регіональних особливостей створюють сприятливе середовище для впровадження нішевих інновацій, органічних практик

та розвитку коротких ланцюгів постачання, що сприяє загальній стійкості продовольчої системи України.

Прискорена цифровізація агросектору, поширення кліматично розумних технологій та розвиток агротехнологічних хабів створюють додаткові можливості для інноваційного прориву. В сучасних умовах інноваційний розвиток перетворюється з конкурентної переваги на необхідну умову виживання та адаптації малих аграрних підприємств. Для максимального використання інноваційного потенціалу цих суб'єктів господарювання необхідна комплексна державна підтримка, що включатиме вдосконалення фінансових механізмів, розвиток інноваційної інфраструктури, стимулювання кооперації та інтеграції малих підприємств до інноваційних екосистем.

Перспективи подальших наукових досліджень у цьому напрямку пов'язані з розробкою адаптивних механізмів інноваційного розвитку малих аграрних підприємств в умовах післявоєнного відновлення, формування ефективних моделей державно-приватного партнерства у сфері аграрних інновацій, пошуком оптимальних форм інтеграції малого аграрного бізнесу до європейських інноваційних мереж та дослідженням впливу цифрової трансформації на конкурентоспроможність малих підприємств агросектору. Особливої уваги потребує також розробка методичних підходів до оцінки ефективності інноваційних рішень з урахуванням не лише економічних, а й соціальних та екологічних аспектів сталого розвитку сільських територій.

### Список використаних джерел:

1. Белялов Т.Е., Люманов А.С. Інноваційний розвиток малого бізнесу в Україні та його державне регулювання. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2024. № 2. С. 16–24. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.2.2>
2. Коваль К.П., Стеченко О.Ф. Інноваційно орієнтований розвиток бізнес-процесів на малих підприємствах. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. № 2(38). С. 69–78. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2\(38\)-69-78](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2(38)-69-78)
3. Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. Теоретико-методологічні засади розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні. *Економіка АПК*. 2021. № 8. С. 31–39. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108031>
4. Мірошник Р.О., Прокоп'єва У.О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Проблеми економіки та управління*. 2020. Т. 4. № 1. С. 63–71. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-4-11>
5. Неміш Д.В., Гуменюк М.М., Баланюк І.Ф., Шеленко Д.І. Перспективи розвитку малих аграрних підприємств регіону у контексті формування ринку землі. *Інноваційна економіка*. 2021. № 5–6. С. 80–86. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.5-6.11>
6. Нечипорук О. В. Проблема залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-6>
7. Нікітішин А. Фінансово-бюджетна та соціально-економічна безпека держави в умовах військової агресії. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-49>
8. Олійник Т.І., Сотула В.В. Розвиток аграрного бізнесу в Україні: проблемні питання та перспективи їх рішення. *Молодий вчений*. 2024. № 1 (125). С. 136–142. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-11>
9. Ревенко О.В., Ларіна Т.Ф., Іванова В.О. Розвиток конкурентних переваг аграрного підприємства: сучасні виклики та питання цифровізації. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 4. С. 75–79. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-4-11>
10. Русанюк В.В. Сутність і цілі державної підтримки малого та середнього підприємництва в аграрному секторі. *Економіка АПК*. 2021. № 2. С. 102–111. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202102102>
11. Сидорук І.С. Аналіз стану та проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Підприємництво та інновації*. 2021. № 18. С. 67–72. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/18.12>

### References:

1. Bielialov T. E., Liumanov A. S. (2024) Innovatsiyni rozvytok maloho biznesu v Ukraini ta yoho derzhavne rehuliuвання [Innovative development of small business in Ukraine and its state regulation]. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzen – Journal of Strategic Economic Research*, vol. 2, pp. 16–24. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.2.2>
2. Koval K. P., Stechenko O. F. (2024) Innovatsiino orientovanyi rozvytok biznes-protsesiv na malykh pidpriemstvakh [Innovation-oriented development of business processes in small enterprises]. *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and Prospects of Economics and Management*, vol. 2(38), pp. 69–78. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2\(38\)-69-78](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2(38)-69-78)

3. Lupenko Yu. O., Malik M. Y., Shpykuliak O. H. (2021) Teoretyko-metodolohichni zasady rozvytku silskohospodarskoi kooperatsii v Ukraini [Theoretical and methodological principles of agricultural cooperation development in Ukraine]. *Ekonomika APK*, vol. 8, pp. 31–39. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108031>
4. Miroshnyk R. O., Prokopenko U. O. (2020) Rozvytok maloho i serednoho biznesu v Ukraini: problemy i perspektyvy [Development of small and medium business in Ukraine: problems and prospects]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika". Seriya: Problemy ekonomiky ta upravlinnia – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Problems of Economics and Management*, vol. 4, no. 1, pp. 63–71. DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2020.01.063>
5. Nemish D. V., Humeniuk M. M., Balaniuk I. F., Shelenko D. I. (2021) Perspektyvy rozvytku malykh ahrarnykh pidpriemstv rehionu u konteksti formuvannia rynku zemli [Prospects for the development of small agricultural enterprises in the region in the context of land market formation]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative Economy*, vol. 5–6, pp. 80–86. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.5-6.11>
6. Nechyporuk O. V. (2023) Problema zaluchennia inozemnykh investytsii v Ukraini pid chas viiny [The problem of attracting foreign investments in Ukraine during the war]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-6>
7. Nikitishyn A. (2022) Finansovo-biudzhetna ta sotsialno-ekonomichna bezpeka derzhavy v umovakh viiskovoi ahresii [Financial-budgetary and socio-economic security of the state in conditions of military aggression]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-49>
8. Oliinyk T. I., Sotula V. V. (2024) Rozvytok ahrarnoho biznesu v Ukraini: problemni pytannia ta perspektyvy yikh rishennia [Development of agricultural business in Ukraine: problematic issues and prospects for their solution]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, vol. 1(125), pp. 136–142. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-11>
9. Revenko O. V., Larina T. F., Ivanova V. O. (2024) Rozvytok konkurentnykh perevah ahrarnoho pidpriemstva: suchasni vyklyky ta pytannia tsyfrovizatsii [Development of competitive advantages of an agricultural enterprise: modern challenges and digitalization issues]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniki – Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, vol. 9, no. 4, pp. 75–79. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-4-11>
10. Rusaniuk V. V. (2021) Sutnist i tsili derzhavnoi pidtrymky maloho ta serednoho pidpriemnytstva v ahrarnomu sektori [The essence and goals of state support for small and medium enterprises in the agricultural sector]. *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 102–111. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202102102>
11. Sydoruk I. S. (2021) Analiz stanu ta problemy rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini [Analysis of the state and problems of small business development in Ukraine]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and Innovation*, vol. 18, pp. 67–72. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/18.12>